

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

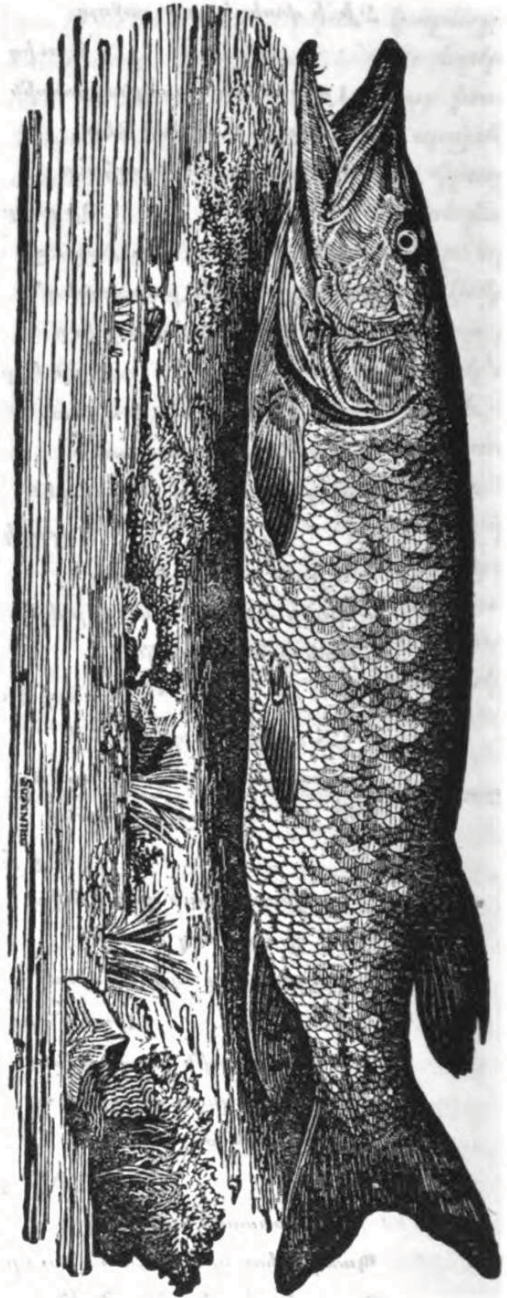
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Կռակաձուկն :

ԿՐԱԿԱՁՈՒԿՆԸ որ անուշ ջրի ձուկ է ու ամէն ծանօթ երկիրներու մէջ կը գտուի , բնութեամբ անանկ չափէ դուրս շատակեր է , որ կարծես թէ ան յագաթար ուտելու համար միայն ստեղծուած է : Դասէքէտ ասանկ կրնկարադրէ . “ Կենդանեացմէ և ոչ մէկը այնպէս լաւ իր վախճանին կը ծառայէ՝ ինչպէս այս անուշ ջրերու աւազակ ձուկը , որ անյագ ախորժակով ու անհաւատալի երագութեամբ մը գետերուն ու լճերուն ձկները կը հատցընէ . որ վայրագութեամբ՝ իր տեսակին ալ չենայեր ու իր ձագերն ալ կ'ուտէ . ու իր որկրամուրթէն՝ ինչուան նեխեալ դիակներուն մնացորդներն ալ կը պատուէ ու կը կլլէ ” :

Կռակաձուկին մարմինը ուժով ու բարակ է՝ թէպէտ և փորը շատակերութենէն ուռած . անուշ ջրի ամէն ձրկներէն աւելի երագընթաց ու զօրաւոր ըլլալուն՝ մէկէն վրանին կը հասնի ու ամենուն ալ կը յաղթէ . որովհետեւ իր երկայն որկորը , որ ինչուան աչքին բարձրութեանը ուղղութեամբ ճեղքուած է խիստ զօրաւոր զէնքերով ամրացած է : Դարի ծամելիքին առջևի կողմը պզտիկ ու սուր ակուաներ ունի . իսկ երկու կողմնները աւելի զօրաւոր ու ծուռ են , երբեմն կը շարժին՝ երբեմն ալ անշարժ են : Կենդանին այս ծամելիքով կը բռնէ իր որսը ու կը պահէ . և վերի ծամելիքովն ալ , որուն առջևի կողմը միայն ամենաբարակ սուր ակուաներ կան , կը պատուէ ու կը ծամէ : Իսկ քիմքին խողովին մէջ գէպ ի երկայնութիւն իրեք կարգի վրայ եօթը հարիւր ակուայէն աւելի կայ . որով ինչ որ աս գիշատիչ ատամանց մէջ իյնայ , ամենա-

1 Գլ. Brochet. ՏՃ. ԹԻՒՆԻՍ ԴԱՆԵԼԸ :

Կռակաձուկն .

մանր ջարդած՝ մեծ գործունէութեամբ ստամոքսը կը զրկէ : Դորը մէկալ մարտողութեան գործարաններն ալ այնպիսի կազմութիւն մը ունին , որ կարծես թէ առջի որսը դեռ չմընցուցած , նոր նոր որսերու տեղ կը պատրաստեն : Դասնիւթական միջոցներէն զատ՝ կռակաձուկը շատ ներքին յարմարութիւններ ալ ունի այս անյագելի որկորստութեւն հասնելու : Ինչպէս ամէն գաղանային կիրք ունեցողներուն , ասանկ ալ կուրնկաձկան գլուխը տափակ է , ու հոն

յայտնի կ'երեւայ իր որսորդութեան ու պատերազմելու յարմարութիւնը, ուստի ձկներն ալ թէ՛ իր յարձակմունքներէն և թէ՛ իր խաբէութիւններէն շատ կը զգուշանան :

Եւ որկորստութիւնը ասանկ զէնքեր ունենալով, որ ամենեւին այս կողմանէ նեղութիւն մը չքաշէ՝ կռնկաձուկը ինչ որ դիմացը հանդիպի ու ինչ որ կրնայ իր բերանն առնել, որ միշտ բաց է, կը կլլէ կը լմնցնէ : Ենթամ մը կռնկաձկան մը ստամոքսին մէջ ուրիշ կռնկաձուկ մը գտեր են, անոր ալ փորին մէջ մեծ մուկ մը :

Եւ նկարագրութիւններէն կ'իմանաս թէ կռնկաձուկը որչափ սարսափ կը ձգէ անուշ ջրերու մէջ : Եւս բաներուս առջեւն առնելու համար՝ փայտէ սնտուկի մը մէջ կը դնեն զինքը ու ջրին երեսը կը թողուն . սնտուկին վրայ ծակեր բացած է, որ կարենայ ջուր, օդ ու սընունդ առնուլ . կամ բողբոջին ձկան աւազաններէն կը վերցնեն : Բայց աստ զգուշութիւնը շատ քիչ է . որովհետեւ կռնկաձկան հաւկիթները մածուցիկ նիւթով մը պատած ըլլալով՝ ձկնակեր թռչունները անուշ ջրի մէջ իջնելու որ ըլլան՝ ասոնց թւերուն ու ոտուրներուն վրայ կը կաշին . անով ան ջրէն ուրիշ ջրի մը մէջ կ'երթան ու հոն կը բազմանան :

Եւ չափազանց շատակերութիւնը երբեմն իրեն մահուան պատճառ կ'ըլլայ . իրաւ պօսայի պէս ինքն ալ կրնայ մեծ որսերը կամաց կամաց կլլել ու անանկ մարսել, բայց երբեմն ալ կ'ուզէ այնպիսի մեծ որսերը մէկ անգամով ստամոքսը զրկել, որ այն միջոցին մէջ կըխղճուի . որովհետեւ թէպէտ շատ զօրաւոր գործարաններ ունի՝ բայց ինչ որ ըլլայ միշտ ժամանակ մը կ'անցնի ինչուան որ կլլէ : Եւ արձեալ անուշ ջրի մէկ երկու տեսակ ձկներ կան, որոնք կռնակի թւերնուն վրայ սուր փուշեր ունին, որոնցմով կրունկաձուկը կլլելու որ ըլլայ զիրենք՝ անոր աղիքները կը ծակեն, և ասով վրէժնին կ'առնեն . անոր համար մեծ կռնկաձկները ամենեւին աս երկուքին վրայ չեն

յարձկիր . բայց պզտիկները աս տեսակ զգուշութիւններ չդիտելով՝ իրենց որկորստութեանը զոհ կ'ըլլան : Եւ նկարագրութեանը շատ անգամ ալ որկորստութենէն պատճառած ներքին հիւանդութեց ու բազմաթիւ որդերու ձեռքով կը սատկի : Եւ իսկ իրենց մէջ ալ սաստիկ պատերազմելով՝ զիրար կը սպաննեն . և էգերուն հաւկիթները անանկ կ'ախորժին՝ որ անոնք ալ ժամանակին կը բռնադատուին փախչելու ու տեղ մը պահուր տելու, որ կարենան հաւկիթ ածել : Եւ ուշ ջրի ուրիշ ձկները ու ձկնակեր թռչուններն ալ աս հաւկիթները կը սիրեն և պզտիկ կռնկաձկներուն միսն ալ շատ կ'ախորժին :

Եւ նկարագրութեան միտք ճերմակ, պինդ, համով ու դիւրամարս ըլլալուն՝ հնուց մէ ինչուան հիմա յարգ ունի ու կ'ուտուի : Հիւսիսային ժողովուրդները կ'առնեն աղով կամ քացախով համեմէն ետքը՝ ծուխի բռնելով կը չորցնեն ու կ'աղոտեն . և ասով մեծ վաճառականութիւն կ'ընեն . որովհետեւ իրենց գետերուն մէջ կռնկաձկները բազմաթիւ ըլլալէն զատ՝ դիւրին ալ է զանոնք բռնելը, ու որ և իցէ կերպով կ'ըլլայ՝ ամենեւին իրենք զիրենք պաշտպանել չկրնալուն համար : Եւ մառաւան ամենէն տաք օրերուն՝ ինչուան գաւազանով մ'ալ կրնաս որսալ, երբոր կռնկաձուկը լաւ մը ուտելէն ետքը՝ մարսելու ու աւրեւան տակ քնանալու համար ջրին երեսը կ'ելլէ : Հիւսիսային Վերմանիոյ քանի մը մասերուն մէջ կռնկաձուկին հաւկիթները կը ժողվեն, ու անոնցմով խափար կը շինեն :

Եւ հայս պատճառներուս համար է որ կռնկաձկան տեսակը յետ այնչափ դիւրաւ բազմանալի ըլլալուն ու իցին անթիւ հաւկիթ ածելուն՝ կարծածներն ուս չափ բազմաթիւ չէ :

Եւ նկարագրութեան միտք ինչուան հիմա ըսուած յատկութիւններովը ուրիշ ձկներէն կը զանազանի, հապանակ իր մեծութեամբն ու երկարակեցութեամբը, որ օրինակով մ'ալ լաւ կը տեսնենք : Եւ ներմանիոյ Եւանջէլիքա-

ղաքին մօտ՝ 1497^{ին} լճի մը մէջ կոնկա-
ձուկ մը որսացին, որ տասնուինը ոտք
երկայնութիւն ունէր ու իրէք հարիւր
յիսուն լիտր կը կշռէր. իսկ տարիքը եր-
կու հարիւր երեսունը հինգ տարիէն ա-
ւելի էր. ինչպէս որ ականջներուն մէ-
ջէն ոսկեզօծ պղնձէ անցուցած օղակը
կը վկայէր աս պզտի գրութիւնը. « Եւ-
այն առաջին ձուկն եմ, զորն որ Փրեդէ-
րիկոս Բ կայսրը իր ձեռքովը աս լճին
մէջ ձգեց, հոկտեմբերի 5^{ին} 1262 », ։
Երկար ատեն ասոր կմախքը Սանհէյմի
մէջ գրուեցաւ և պատկերն ալ ինչուան
հիմա Վաութերնի բերդին մէջ կը պա-
հուի. որով ոչ ոք կրնայ տարակուսիլ ի-
րին ստուգութեանը վրայ. ևս խառել
հինգէն ինչուան տասը ոտք երկայնու-
նունեցող կոնկաձկանց և ոչ ալ ութսուն
մեայ՝ կամ թէ քսէնք հարիւրամեայ-
ներուն վրայ. իսկ Պլինիոս կը յիշէ,
թէպէտ առասպելախառն կ'երևայ՝ ին-
չուան հազար լիտր ծանրութեամբ ու
եօթը ութը հարիւր տարեկան կուրն-
կաձկներ ։

Իսկ որ այս ձկան արտաքին տեսքն որ
նայիս՝ չես կրնար հաւատալ թէ այս-
չափ կատաղի գաղան մը ըլլայ ։ Ինչ-
պէտ գլուխը անսովոր կազմութիւն մը
ունի ու փորը կոր, բայց մարմինը համե-
մատ է, ու վրայի գոյներն ալ ճոխ են .
այս գոյները՝ որոնք ընդհանրապէս մոխ-
րագոյն, կանաչ ու դեղին են՝ երբեմն ալ
ձերմակ, տարիքէն, սեւէն ու ջրոց այլ
և այլ ազդեցութիւններէն կը կախուին .
ասոնց վրայ Թագոյն, դեղինի զարկած
ու մթնագոյն բծեր կան, որոնք բազ-
մաթիւ ու անկանոն են ։ Ի՞նչ գոյներուն
խառնրդոց աստիճաններէն՝ կոնկաձուկ
փնտռողները կ'իմանան մին յարգը . ա-
նոր համար սև պիսակներով դեղին մորթ
ունեցող կոնկաձուկը ամենէն յարգին
է, ու աւելի սուղ կը ծախուի ։

Պատկերքին մէջ կոնկաձուկը 1830^{ին}
համբիւր դեղին լճին մէջէն բռնուած
է՝ չորս ոտք ու բթաչափ մը երկայնու-
թեամբ և երեսունը ինը լիտր ծանրու-
թեամբ ։

ՍԿԶԲՈՒՆՔ ԲՆԱՆՈՒԾՈՒԹԵԱՆ

Դաս ԺԴ. Բնաշունչական անունակոյտ,
քան վրայ ։

Բ. Երկու մարմնոց մէկ դասն ալ՝ որ
խիստ շատ տեսակ մարմիններ կը բա-
վանդակէ, բայց զժբաղդուք դասական
ընդհանուր անուն մը չունին, անոնք են
որ սովորաբար ոչ թթուիկ են և ոչ
թթու. ասոնք բաղկացած են, բայց ի
թթուածնէ, ուրիշ որ և իցէ պարզ
մարմնոց երկուքին իրարու հետ միաւո-
րեւէն. որ իրէք կերպով կրնայ ըլլալ .
Ա. Երկու մետաղաց միաւորութեանէն .
Բ. Ի՞նչ մետաղատիպ և մէկ մետաղ
մարմնոց միաւորութեանէն . Գ. Երկու
մետաղատիպ մարմնոց միաւորութեանէն .
Դ. Երկու մետաղաց միաւորութեանէն շատ դի-
ւերն է ։

Ա. Երկու մետաղաց միութիւնը
սեռական կամ ընդհանուր անունով
Ձոյլ՝ կ'ըսուի. անկէց ետեւ տեսակա-
րար անուան տեղ կը դրուին՝ ան բաղ-
կացութեան մէջ մտնող մետաղաց ա-
նունները՝ քանի տեսակ որ ըլլան, զըլ-
խաւոր կամամենէն շատ մասն ունեցող
առաջ գնելով. զոր օրինակ Ձոյլ ա-
նագի և կապարի, Ձոյլ արծաթի, պղնձի
և ոսկւոյ ։ Ձոյլ մը իր մէջը պարունա-
կուած մետաղաց թուոյն համեմատ
կ'ըսուի երկաթաթի, եռապարթի, քա-
նապարթի, բազմապարթի, որով և երկու
մարմնոց դասէն կ'անցնին եռակ, քառակ
մարմնոց դասը ։ Իսկ զիտնալու է որ
պմէն մետաղք մէկմէկու հետ չեն կըր-
նար ձուլուիլ կամ ձոյլ կազմել. և դեռ
չստեղծուի կրնան ըլլալ որ մենք չենք գի-
տեր. զոր օրինակ բուն մետաղաց թիւը
40 հատ ըլլալով՝ երկու երկու միանա-
լով 840 տեսակ միայն երկասարատիկ
ձոյլ կրնային կազմել, բայց մեր ինչուան
հիմա գիտցածը 140 չհասնիր. — Ի՞նչ
մետաղաց մէջ սովորական ձոյլ կազմողներն
են՝ պղնձն ու թութիան՝ որով կ'ըլլայ